

O AUTORU, NJEMU VAŽNIM OSOBAMA I LASTAVICAMA

AUTOR SE NE SJEĆA kad je prvi put ušao u Nutarnji grad. Možda kao dijete, no u dugoročnom pamćenju nije prokopao nijednu jasnu sliku, niti da ga roditelji između sebe vode niti da ga, s drugom djecom, vodi učiteljica. Razmišljao je da za ovu prigodu izmisli neki fatalan datum, pa je odustao, nekako je zadovoljan da umjesto preciznog početka raspolaze tek zamućenim obrisima. Izvjesno je tek da je u Nutarnji grad počeo zalaziti od 1984. kad je postao student Pedagoškog fakulteta. Neobično, ali prvo što ga je opčinilo bio je ginko na jugoistočnom rubu trga, premda bi bilo poetičnije reći da je očarano blenuo pred kipom Presvetog Trojstva. Na rijetka stabla ginka – koji raste vrlo, vrlo sporo, ali je zato dugovječan – upozorio ga je, kao i njegove kolegice i kolege, profesor Bogdan Mesinger, sistematično nabrajajući da se nalaze u dvorištu Elektrometalskoga školskog centra, dvorištu hotela Royal, dvorištu vile Batory. Budući da je profesor predavao teoriju jezika, a otada je prošlo više desetljeća, teško je rekonstruirati asocijativne meandre koji su ga doveli baš do japanske lijeske. Znati takve činjenice autoru se činilo posebnim – bile su vrtoglavo nekorisne i zato privlačne. Uz malo jeftine psihologije lako se to dade objasniti: kao potpuno seosko dijete vjerojatno je žudio pripadati gradu i naivno je vjerovao da će mu se to ostvariti ako bude znao efemerilije poput broja osječćkih ginka. Do dana današnjeg autoru je tvrđavski ginko najmilije stablo u cijelom Osijeku i nada se da će još dugo trajati, da ga neće osakatiti ili – sačuvajbože! – posječći.

Od 1992. autor je u Nutarnji grad najčešće ulazio ciljano – zbog Muzeja Slavonije. Za svih je tih godina održao prijateljstvo s Marinom Vinaj, voditeljicom Odjela hemeroteke. Nema načina da joj se oduži: njezino je strpljenje veće od svake žurbe, njezino znanje od svake površnosti, njezina su srdačnost i nasimijanost jače od svih smrknutih obrva. Ona je autoru učinila dostupnom Divaldianu na način na koji mu u drugim okolnostima nikad ne bi bila dostupna. Marina je o starim knjigama razmišljala jedinstveno – ne kao o nedodirljivim muzejskim eksponatima, nego kao o predmetima koji se moraju uzimati u ruku i *satirati* čitanjem. Kad se jednoga dana bude stvarala Galaksija Divaldiana autor bi volio da to ne bude bez Marine.

Da su rođeni u neko drugo doba, Zrinka Blažević i autor izmjenjivali bi rukom pisana pisma. Suđena im je međutim elektronička komunikacija: s autorove su virtualne adrese putovale latinske transliteracije, snimke iz starih matica, loši prijevodi, uopće, autor je zasipao Zrinku mnogim dvojbama, nadajući se da će je uvući u Nutarnji grad, da joj – makar ga nije vidjela – postane drag, pa kad dođe u njega, da joj se učini kao da ga je već nekad posjetila i da se osjeti dobrodošlo. Hvala joj na strpljenju, ona je autora naučila što u pravom smislu riječi znači fraza *ad officia paratissima!* Sretan je čovjek koji pronade takvu spremnost na službu. Zrinku su bez ikakve dvojbe poslali dobri duhovi Nutarnjega grada, svako je drugo objašnjenje banalno.

Do 12. travnja 2018. autor nije ni znao da postoji, za Dražena Jurkovića, višega arhivskog tehničara u osječkom Državnom arhivu nikad nije čuo. Svejedno, taj je čovjek – koji je odnekud iskrsnuo i usput čuo lament o uzaludnoj potrazi za Kollhofferovom oporukom – prvi autoru u ruke stavio spis 31717/18 u kojemu se nalazi dio iz posljednje volje tog tvrđavskog dobrotvora. Nije mnogo govorio, kazao je da mu treba pet minuta. Trebalo mu je i manje. Obradovao je autora, nikad neće znati koliko. Valjda je u tome smisao: da hodamo jedni pokraj drugih neznani, potpuni stranci, da se sretnemo, da nam netko postane *deus ex machina*, ni prije ni poslije, nego baš kad treba. On to ne zna, ali postao je dio autorove emocionalne biografije, hvala Draženu Jurkoviću na svaki način.

Bez zbirki matičnih knjiga koje se čuvaju u Državnom arhivu lažna bi bila ova knjiga. Nije čitaonica ni velika ni imponantna – četiri stola za četiri trubenika – pa opet ima nekog duha u njoj, valjda sa sitnom prašinom izlazi iz debelih svezaka. Autor je rado boravio četvrtkom u čitaonici, uvijek je istim redom slagao „Liber copulatorum“, „Liber baptizatorum“ i „Liber defunctorum“, u tri hrpice po dvije knjige, uz koje su išle još dvije knjige u kojima su upisivani i rođeni i vjenčani i umrli, to su knjige iz prvog tvrđavskog doba, od 1693. Kad je stiglo proljeće i otvorili se prozori, Državni arhiv postao je čarobno mjesto – u njega su stigle lastavice. Napravile su gnijezda na suprotnim stranama trijema; djelatnici Arhiva nisu ih srušili niti su ptice otjerali. Bez straha su podizale mlade i cvrkutale. U autorovu je djetinjstvu svaka seoska kućna streha imala lastavice, u svakoj su štali zidale gnijezda pa lovile mušice i muhe koje su se skupljale oko marve. Veseli cvrkut koji se razlijegao trijemom Arhiva vratio je autora u pustu prošlost, kad je sve bilo lakše i jednostavnije i kad je bilo normalno da „kuću kućom čine lastavice“. Točno je taj zvuk trebao pratiti autorovu

potragu za nestalim Nutarnjograđanima, a on to nije ni znao dok se nisu otvorili prozori Arhiva i dok nisu stigle lastavice. Autor želi da te ptice ovdje budu spomenute jer su zaslužne za mnoge tihe trenutke njegovih radosti.

Na naslovnici autorove knjige *Od svita odmetnici* – posvećene slavonskoj književnosti 18. stoljeća – nalazi se jednostavna slika: muškarac i žena kleče, ruku sklopljenih na molitvu, a pred njima dva lava. To su Eustahije i Teopista. Taj grubi drvorez koji prikazuje divlje životinje koje se pred Božjim osobama pripitome i ponašaju kao umiljate mačkice potječe iz hagiografskog spjeva *Život svetoga Eustahije* Antuna Josipa Turkovića, prve knjige koju je Ivan Martin Divalt opremio ilustracijama. Autor je želio promociju u Nutarnjem gradu i želja mu se ispunila: u subotu 21. ožujka 1998. godine, u Izložbenoj dvorani „Waldinger“ pokraj Vodenih vrata, točno u podne skupilo se neveliko društvo. Autor nema nijednu pravu fotografiju, osim snimke koja je pratila osvrst s promocije u „Glasu Slavonije“. Slijeva nadesno sjede: autor, profesorica Dunja Fališevac, profesor Stanislav Marijanović (1935–2019), profesor Pavao Pavličić i Vesna Burić (1943–2002), voditeljica „Waldingera“, kći Kamila Firingera. Autor ima trideset dvije godine, važan je i ponosan, u prvi je red smjestio roditelje, Ljubicu i Ignju (1935–2013), jedina promocija na kojoj su u životu bili, veliku su tremu imali, otac je nosio autorove cipele. Žao mu je što u Osijek nije došla, iako je njezino ime na pozivnici, Nevenka Bezić-Božanić, bez nje knjiga ne bi bila objavljena u splitskom Književnom krugu. Draga gospođa Nevenka umrla je 29. prosinca 2012. O subotnjem susretu autor je negdje zapisao: „Izlazeći poslije iz Tvrđe – na njezina zapadna, Valpovačka vrata – u jednom sam trenutku pomislio da je još netko na taj dan napustio Tvrđu, ali mnogo godina prije. Prvog dana proljeća 1778, oko šest sati ujutro, skupa s četvrtom divizijom, otišao je iz Nutarnjega grada i Matija Antun Relković. Dvjesto dvadeset godina poslije napuštao sam Tvrđu s mislima koje su sigurno bile drukčije od misli pisca *Satira*. Da ne zaboravim: 21. ožujka 1998. na nebu iznad Tvrđe bilo je sivih oblaka, bilo je suho, hladno i vjetrovito, a sunce se tu i tamo ‘zubato’ probijalo. Nosili smo kapute i zimske jakne. Proljeće je još uvijek oklijevalo“.

Novinarica Daniela Pavlič – potpisnica članka u „Glasu Slavonije“ – na jednom mjestu citira Pavla Pavličića: „Milovan je Tatarin vrlo sretno prošao“. Nije važno kakvo je obrazloženje slijedilo, autoru se svidjela ta rečenica, dugo je vrebao priliku da je prepíše. Uostalom, autor često pomisli da je – kad se sve zbroji i oduzme – sretno prošao.